

p. 293 vult — audacius dicitur. Porro iudex ecclesiasticus causam non assumit, si actor de sola compensatione sibi debita agit, sed id conscientiae, aut civili tribunali relinquit: verum tum accessorie circa compensationem cognoscit, quando principalis actio est implendorum sponsalium: vide Banger l. c.

Ad IV. Ad effectum illum honestatis publicae dignoscendum, ut id statim hoc loco praevie moneam, ante omnia notandum est: Honestatis publicae impedimentum oritur 1) ex omnibus sponsalibus validis, neque cessat, etsi sponsalia postea sive mutuo consensu sive ex alia justa causa dissolvantur; 2) ex solis validis sponsalibus, ita ut observari debeat, num forte ab initio adfuerit defectus essentialis, et, si matrimonii ineundi obligatio adest et adfuit, verene haec sponsalitia obligatio exstiterit. Accuratius de hoc effectu et impedimento postea disputabitur.

§ 3.

De sponsalium dissolutione.

666 Si sensu vero dissolutionem sponsalium tractamus, sponsalia valida supponuntur; nam illa tantum dissolvi possunt. At abs re non erit etiam eas causas breviter oculis legentium subjicere, quae sponsalia ab initio nulla reddunt.

Igitur 1) aliae sunt causae, quae sponsalia ab initio nulla et invalida reddunt; 2) aliae, quae ipso facto utrumque sponsorum ab obligatione solvunt, seu quae sponsalia ipso facto rescindunt; 3) aliae, quae in alterutro tantum obligationem auferunt, ita ut pro suo libitu obligationem sustinere aut sponsalia rescindere possit, quae proinde dicuntur sponsalia facere rescindibilia.

I. Sponsalia sunt ipso facto nulla, praeterquam ex essentiali defectu in § 1 notato, ex quacunque causa, quae subsequens matrimonium illicitum reddit: nam ad opus illicitum nulla promissio obligare potest.

II. Ipso facto rescindunt seu exstinguunt sponsalia tum conditiones resolutoriae, si quae additae implentur, tum eae causae, quae supervenientes alterutrius sponsi conditionem ita mutant, ut ex natura illius conditionis matrimonium promissum evaserit aut impossibile aut illicitum: nisi forte illud impedimentum facile possit auferri.

III. Rescindibilia fiunt sponsalia ex mutatione notabili in conditione alterius sponsorum sive nunc facta sive nunc demum detecta, si haec mutatio tanta sit, ut promissio non censeatur hanc conditionem amplecti: at facultas recedendi illi non fit, qui culpabiliter talem mutationem induxit, ne ex injuria favorem capere possit; imo ille pro adjectis ad damni reparationem teneri potest.

IV. Ut autem alterutri sponsorum jus detur resiliendi a sponsalibus, in conscientia sufficit justa causa cognita eaque saltem semiplene probata. — Attamen iudicis interventus accedere debet, 1) si causa ejusve justitia vere dubia est; 2) si sponsalia publica sunt, causa recedendi occulta, nisi (quod tunc omnino fieri debet) alterius etiam assensus ad sponsalia publice solvenda accessit: cf. S. Alph. n. 878. —

Qui autem juri resiliendi sive expresse sive implicite renuntiavit, sane sponsalia solvere amplius non potest.

Explicatio uberior. Ad I. 1. Huc pertinent: 1) votum castitatis vel simile ante sponsalia emissum; 2) sponsalia cum altera persona jam contracta; 3) promissio matrimonii, quod sine dedecore familiae iniri nequeat, aut cuiuslibet matrimonii, cui parentes juste se opponere censi debeant; 4) promissio matrimonii mixti, nisi forte aliunde obligatio talis matrimonii existit.

2. Ratio singulorum facile intelligitur. Quaedam tamen majore explicatione egent. Votum castitatis promissionem matrimonii antecedens matrimonium illicitum omnino reddit, nisi forte gravis prorsus causa ad dispensationem adest.

Si vero sub spe matrimonii puella deflorata sit, S. Alph. n. 874 cum aliis dicit, sive promissio fuerit ficta sive vera, matrimonium esse ineundum, saltem si puella voti inscia fuerat, aut conscia quidem, justam tamen dispensandi causam jam subesse rationabiliter putaverit. Si neutrum obtinet, S. Alph. quidem etiam tum „probabiliter“ sustinet obligationem matrimonii; at certo probari ea tunc nequit. Dispensatio autem voti tunc non requiritur, ut matrimonium possit contrahi, sed ut vir, contracto matrimonio, ex se debitum conjugale licite petat. S. Alph. ib.

3. Dissensio quaedam inter scriptores notatur, si quaerunt, utrum sponsalia contra voluntatem parentum valeant, necne. Plerique affirmant, sponsalia valere, eo quod filii in ineundo matrimonio sint sui juris, nec matrimonium, parentibus etiam juste invitatis, invalidum esse Ecclesia statuere voluerit. Ex quo inferunt, etiam sponsalia, licet fuerint illicite inita, valida tamen fore: at existente gravi causa dissensus ex parte parentum, ea rescindibilia esse.

Sed puto cum S. Alphonso n. 849 prorsus distinguere oportere. Nam si solus modus procedendi, inconsultis parentibus, filiis non licet, sponsalia valida sunt; etiam, si ipsa sponsalia parentibus quidem displicent, tamen sine gravi et justa causa, ea valida esse, inficiari non possumus. At si ex justissima et gravi causa sponsalia sive matrimonium cum tali persona parentibus omnino displicent et exosa sunt, utpote quae dedecus familiae inferant, vel ex simili causa: matrimonium, si contrahitur, validum quidem est, verum quoad rem illicitum, ac propterea sponsalia sunt et fuerunt nulla.

Quoniam autem in foro externo causa adeo gravis raro probatur, ac saepe praesumendum est, damna et incommoda talis matrimonii compensari aliis bonis, quae sponsus in hac sponsa — aut vice versa — se detexisse putavit: frequenter accidere debet, ut ejusmodi sponsalia pro validis quidem habeantur, sed propter parentum dissensum rescindi possint.

4. Nec minus invalida censi debent communiter sponsalia inter catholicum et haereticum. Si enim rarissimum casum excipias, in quo gravis omnino causa, maxime publica, ejusmodi matrimonium mixtum suadeat, ita ut promissio matrimonii sustinenda sit — quamquam ne tum quidem ante dispensationem ecclesiasticam veri nominis sponsalia adsunt —: multo communius ejusmodi matrimonia mixta illicita sunt. Neque Ecclesiae dispensatione eam prohibitionem, quae juris naturalis sit, auferri vel pro sublata sive suspensa declarari semper, sed accedentem positivam prohibitionem, vide infra sect. III. n. 715. Cf. etiam hac de re egregia documenta SS. Pontificum Pii VIII. ad Episcopos Borussiae 25. Martii 1830 et Gregorii XVI. ad Episcopos Bavariae 27. Maji 1832 cum instructionibus an-

nexis; dein Martin *catechism. laic. de jure canonic. seu: Laiencatechismus des kanonischen Rechtes* § 71.

Si sub spe matrimonii puella catholica deflorata et gravida facta sit, haec causa ex se satis gravis sit, ut promissio matrimonii sustineatur, modo omnes conditiones ab Ecclesia praescriptae impleantur: atque etiam sub iisdem conditionibus puellae catholicae a viro acatholico ita violatae conceditur, ut viri acatholici obligationem ad se ducendam urgeat.

669 Ad II. Huc referri debet: 1) electio status perfectioris; 2) matrimonium cum altera persona subsecutum; 3) temporis lapsus.

Vid. 1. Non est dubium, professionem religiosam extinguere sponsalia; idemque dicendum est de susceptione ordinum sacrorum. Neutrum illicitum est sponsis, modo ne alteram partem ex industria deceperint: S. Alph. n. 871.

2. Majus dubium est, num *votum privatum* castitatis sponsalia ipso facto solvat. In foro externo, in quo tale votum non cognoscitur, hoc vix admittitur; sed iudex cogit eum, qui votum castitatis se emisisse contendit, aut ad ingressum in religionem, aut ad contrahendum matrimonium promissum. At in foro conscientiae satis probabile visum est S. Alphonsus cum aliis l. c. n. 873, sponsalia ipso facto dissolvi.

3. Quare — id quod consequitur — etiam ipso facto sponsalia dissolvi dicenda sunt per votum 1) suscipiendi sacros ordines, 2) professionis religiosae faciendae.

4. Per solum autem *ingressum* in religionem, sine voto in eo manendi, non dissolvuntur sponsalia: datur quidem parti relictae statim facultas recedendi a sponsalibus, sed etiam jus retinet postulandi matrimonii, si, qui novitiatum ingressus est, ad saeculum revertatur.

5. Qui vero post emissum votum, quod ipso facto sponsalia dissolvat, ab eo voto legitime dispensatur, sponsalibus, *utpote extinctis*, non iterum ligatur: nisi forte in fraudem, ut sponsalia a se excuteret, ita egit.

6. Si contra priora sponsalia cum altera persona matrimonium initer, sponsalia illa priora probabiliter extinguuntur: quare si forte matrimonium morte conjugis solvitur, obligatio priorum sponsalium non reviviscit. Ita auctores quam plurimi apud S. Alph. n. 875: cf. Gury-Ball. II. n. 733 notam. Neque ratio dissimilis est ab ea, quae affertur pro voto castitatis, quod postea per accidens dispensatione solvitur.

7. Temporibus diuturni dilatio per se non dissolvit sponsalia. Si vero

1) tempus praefixum fuit ad obligationem *finiendam*: quocumque tandem modo matrimonium impeditum est, sponsalia sunt soluta, nisi forte fraudulenter ab alterutro sponsorum morae trahebantur. Aliud dici debet, si tempus praefixum est ad obligationem *urgendam*.

2) Si igitur terminus praefixus est ad sollicitandam obligationem, aut si nullus terminus praefixus est: ille, qui culpabiliter longas moras trahit, amittit jus suum, ita ut altera pars libera sit; si vero ex justa causa differtur matrimonium, certe diutius expectandum est, non vero nimis diu. Quo in casu convenit, ut, re ad iudicem delata, interpellatio iudicis certique termini praefixio sequatur, quo elapso, altera pars libera maneat.

3) Qui autem in longinquam regionem abit non negotii causa neque cum animo revertendi, sed cum animo aliud domicilium figendi, compartem, cui talis translatio gravis fuerit, ad idem faciendum cogere non potest; quare id habetur pro juris renuntiatione: S. Alph. n. 866—868.

Ex dictis patet, jam quasdam causas allatas esse, quae non dissolvunt ipso facto vinculum sponsalium, sed alterutri parti jus recedendi concedunt. Quorum enumeratio ut compleatur, advertite:

Ad III. 1. Impedimentum matrimonii superveniens parti innocentis jus dat negandi fidem ei, qui impedimentum induxit; ille vero, qui culpabilis causa hujus impedimenti fuit, tenetur dispensationem quaerere, modo sine nimio incommodo id facere possit: S. Alph. n. 857 et 858.

2. Crimen alterius grave aut post sponsalia commissum aut nunc tandem detectum (modo pro conditione personae vere grave censeatur) parti innocenti jus dat recedendi. — Speciatim quoad fornicationem practice haec notanda sunt:

1) Fornicatio subsequens parti innocenti, sive sponso sive sponsae, jus dat recedendi.

2) Fornicatio antea commissa, sed nunc detecta, sponso semper jus dat recedendi; sponsae jus tum solum conceditur a) si detegat, sponsum frequenter ita egisse, aut etiam cum pluribus feminis ita conversatum esse, ut ejus fidelitas merito suspecta haberi debeat; b) si sponsus ex altera femina prolem susceperit, c) si ob conditionem suam aliasve circumstantias etiam sponsa valde graviter ferat viro nubere, quem etiam semel fornicationem commisisse cognoverit. S. Alph. n. 861.

3) Utroque sponso post sponsalia fornicante, ad summum sponso jus recedendi datur. Cf. S. Alph. n. 862, Craisson 4022, qui hanc dicunt *communem* sententiam, eo quod ob antecedentem fornicationem non idem concedatur puellae, quod viro, siquidem in puella res multo turpior existimatur.

3. Notabilis mutatio seu delapsus in pejorem conditionem sive physicam sive moralem, aut etiam talis defectus nunc primum detectus, qui, si cognitus fuisset, a sponsalibus deterrisset, alteri parti jus dat recedendi.

Quare 1) Si tanta detegitur morum discrepantia, ut infelix matrimonium plane timendum sit, sponsalia non debent sustineri. 2) Si sponsa etiam violenter sine propria culpa opprimitur, sponsus non jam tenetur eam ducere. S. Alph. l. c. — 3) Si ex morbo etc. sponsa notabilem deformitatem contraxit, sponsus liber est. 4) Ignobilior conditio, paupertas etc. nunc detecta, modo probabiliter a sponsalibus retraxissent, nunc jus dant resiliendi: *ibid.* n. 863.

NB. Id vero communius affirmant, partem illam, quae aliquo defectu laboret, nisi sit *nocivus* defectus, non teneri sponte illum manifestare, imo interrogatum posse ambiguo responso declinare: modo ne infelicem matrimonii exitum praevideat. Nam quod per breve aliquod tempus altera pars, si forte postea defectus detegatur, id aegre aliquantulum ferat, non inducere gravem obligationem, cum *gravi* incommodo proprio haec praecavendi, S. Alphonsus n. 865 cum aliis multis tenet.

Qui autem morbo periculoso aut pernicioso laborat, debet utique id manifestare, vel potius abstinere a matrimonio. Similiter dicendum est generatim de sponsa, quae ex alterius consortio gravida est: certe raro accidit, ut id tegi possit, et ut propter sponsae gravissimum damnum hoc damnum et incommodum sponso etiam inscio inferre liceat: S. Alph. n. 864.

⁶⁷¹ 4. Notabilis conditionis in melius mutatio illi, qui sic mutatur, etiam jus confert a sponsalibus se liberandi. Quare: 1) id de superveniente nobilitate vix negatur. 2) De magnis divitiis supervenientibus magis dubitatur; S. Alph. n. 876 censet, discessum propter hanc rationem per se omnino dissuadendum esse — et revera, qui divitiis magis movetur, quam optimis moribus compartis, felicem matrimonii exitum vix habebit, — at illam conditionis mutationem pro causa discessus sumere, ex se peccatum non esse censet. Imo 3) S. Doctor ne eum quidem peccati accusat, qui, quum sibi post inita sponsalia offeratur matrimonium cum comparte multo ditiore¹, priora sponsalia relinquit, ut cum secunda matrimonium ineat.

5. Dissensus parentum etiam in iis circumstantiis causa recedendi esse potest, in quibus sponsalia ab initio nulla esse dici non possint, scilicet si propter parentum dissensum, etsi fortasse injustum, magna mala timentur, ut diuturnae inimicitiae vel dissensiones, exhaereditio, gravia scandala. Ad ejusmodi enim mala perferenda, quae rationabiliter praevideri non poterant, nemo censetur se voluisse obligare.

6. Num autem sola *prodiga* matrimonii promissio, quae ab eo fit, qui sponso sive sponsae multo inferioris conditionis vel fortunae matrimonium promisit, quamquam sine ullo familiae dedecore, ratio sit dissolvendae promissionis, vel potius ab initio nullam fecerit promissionem, audi S. Alphonsum recte ita dicentem: 1) si nulla ratio cohonestans hanc prodigam promissionem adfuerit, eam videri venialiter malam atque ita nullam; 2) sin mediocris ratio cohonestans adsit, ut specialis virtus in sponsa deprehensa, spes felicioris matrimonii, majorve honesti amoris affectus, promissionem et validam et licitam esse. Quare inaequalitas in divitiis non erit ex se sola justa causa, cur parentes consensum suum denegent, neque causa justa recedendi a sponsalibus scienter contractis, etsi parentum dissensus accedit, nisi praeter hunc dissensum et propter illum alia mala timentur.

⁶⁷² Ad IV. Quae sint partes parochi, si, instante matrimonio vel proclamatione futuri matrimonii, aliquis objicit sponsalia secum facta, vide apud Bangen I. § 8. Si enim interpellator non matrimonium cum illa persona intendit, sed solam indemnitate, parochi est, eum monere, de hac causa judicem ecclesiasticum non consuevisse cognoscere, sed eam conscientiae partium relinqui: quare suadeat amicam compositionem.

Alias, si sponsalia adfuisse satis probari potest, neque pro altera parte causae certo justae resiliendi deprehenduntur: parochi est, sistere pro-

¹ S. Alph. utitur voce „*excedenter melior*“ l. 6 n. 876.

clamationes et efficere, ut ecclesiastici iudicis sententia quam citissime procreetur, quae, quid juris sit, decernat; secus enim eum, qui *juste* interpellat, a justa spe vincendi dejiceret, siquidem, contracto matrimonio, actio sponsalitia non amplius admittetur. — Si altera pars certas causas recedendi habet, sufficit parochi, monere alteram partem, se et in proclamationibus et in ipso celebrando matrimonio progressurum esse, nisi sibi exhibeatur prohibitorium Ordinarii, ad quem actor, si velit, confugere possit.

Appendix.

Gravia igitur peccata praecipua, quae circa sponsalia committi possunt, sunt haec:

1. Temere et inconsultis parentibus sponsalia contrahere (ita plerumque saltem).
2. Cum gravi periculo aut alterum decipiendi, aut gravia mala ex matrimonio oritura inducendi sponsalia facere.
3. Fidem sponsalitiā frangere.
4. Statum sponsalitiū diu protrahere cum peccandi periculo seu occasione proxima.

Caput II.

De Bannis.

Quo securius in celebrandis matrimoniis procedatur, et quo facilius⁶⁷³ impedimenta, si qua existant, detegantur, Concilia Later. et Trid. proclamationes matrimonii antea faciendas accurate praescripserunt. Quare, ut compleatur doctrina eorum, quae ante matrimonium aut fieri debent, aut obligationes inducere possunt, breviter agemus 1) de bannorum obligatione, 2) de eorum dispensatione, 3) de obligatione impedimenta matrimonii revelandi.

§ 1.

De obligatione bannorum.

I. Ex praescripto Ecclesiae matrimonium tres proclamationes praecedere debent: quae obligatio ex se gravis est: Later. IV. c. 51, v. *Decretal.* l. 4 tit. 3 cap. 3, et Trid. sess. 24 cap. 1 *de ref. matr.*

II. Circumstantia temporis praescripta ea est, ut fiant 1) tribus *continuis* vicibus, 2) diebus Dominicis et festis de praeepto, 3) inter Missarum solemnia: v. Trid. *ibid.*

III. Locus autem praescriptus est ecclesia parochialis illius loci vel illorum locorum, ubi sponsi habent domicilium.

Plenior explicatio. Ad I. 1. In genere gravissima est haec obligatio, ita ut Trid. l. c. cap. 5 disposuerit, eos etiam, qui ignoranter quidem cum impedimento dirimente contraxerint, sed requisitas solemnitates (inter quas enumerat proclamationes) neglexerint, spe dispensationis carere debere.